

[bez názvu]

**Jacques Derrida**

◆ bytový seminář, česky | francouzsky, vznik: 28. 12. 1981

◆ private seminar, Czech | French, origin: 28. 12. 1981

[bez názvu] [1981]

[strojový, neredigovaný přepis – model Gemini 3 (flash/pro) – únor 2026]

--- (1981-12-28 Jacques Derrida (1) [LVH273VA]\_Kaz a\_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: 28. 12. Derrida 1.

*Ce dont j'ai raison, très, très heureux de me retrouver ici.*

Z mnoha důvodů jsem velmi šťasten, že jsem tady.

*Et voilà, après ce salut très bref on se met au travail si je vais en vous...*

Po krátkém pozdravu se dáváme do práce.

*Alors d'accord avec nos hôtes, je propose de dire quelques mots très généraux sur mon propre travail, mes propres intérêts, et à partir de ces généralités essayer de poser un problème plus précis sur le travail en cours que je suis en train de mener dans l'enseignement en France.*

Tak nejdřív bych řekl několik obecných poznámek o tom, co dělám, a z této obecnosti bych pak přešel do oblasti specifictější toho, čím se momentálně zabývám v souvislosti s vyučováním filosofie ve Francii.

*Cela dit, n'hésitez pas à m'interrompre si ce que je dis n'est pas clair ou si vous souhaitez...*

Neváhejte mě přerušit, nebude-li vám něco jasné.

*Alors mon premier intérêt m'a porté vers le problème de l'écriture. Aussi bien de l'écriture littéraire que de la simple graphie, de la notation écrite. Et j'ai commencé par étudier la phénoménologie husserlienne et Heidegger. Et j'ai traduit et introduit un ouvrage de Husserl qui s'appelle l'origine de la géométrie.*

Můj první zájem mě nesl k problematice písma. Jak písma literárního, tak i jakéhokoli grafického záznamu, jakéhokoli znakové notace. Začal jsem studiem fenomenologie husserlovské a heideggerovské. Přeložil jsem a také uvedl Husserlovo dílo *Původ geometrie*.

*Alors justement, ce qui m'a le plus intéressé chez Husserl, chez le Husserl de ce livre là, c'est la manière dont il pose le problème de l'écriture. Husserl s'interroge sur l'origine et la constitution des objets scientifiques et notamment mathématiques. Et il se demande comment un objet idéal, c'est-à-dire un objet mathématique qui est le même pour tous, qui vaut... devient un objet omnitemporel et universel. Et dans la description qu'il fait, dans l'analyse qu'il fait de cette origine des objets idéaux, il en vient à remarquer qu'un objet idéal ne peut pas se constituer sans la notation écrite. C'est le moment où ça devient un document écrit, disponible pour tous. Mais en même temps la notation écrite fait entrer l'objet dans une espèce de crise parce qu'à ce moment-là on manipule des symboles de formalisation sans revenir à l'intuition qui a produit l'objet idéal même. Alors en étudiant de ce point de vue la phénoménologie, j'ai été amené à reconnaître des limites au principe des principes de la phénoménologie, à l'intuitionnisme phénoménologique.*

A co mě nejvíce na tomto Husserlovi zaujalo, je právě to, jakým způsobem se tam pojednává problém písma. Husserl se táže po původu objektů vědeckých, zvláště matematických. Táže se, jak matematický objekt ideální, který je tentýž pro všechny, se stává objektem všetimeckým a univerzálním. A v této analýze ideálních objektů dochází k poznámce, že ideální objekt se nemůže ustavit bez písemného záznamu. Teprve ve chvíli, kdy se stává písemným dokumentem, který je k dispozici všem. Ale zároveň písemné zachycení ten objekt přivedlo do jakési krize, neboť tyto symboly jsou manipulovány formalizací, aniž se dojde až k té intuici, která ten objekt ideální vyprodukovala. Z tohoto hlediska, když jsem studoval fenomenologii, byl jsem přiveden k poznání mezi fenomenologie a principů...

Hejdánek: ...fenomenologických principů.

*Et je me suis éloigné de la phénoménologie et à ce moment-là je me suis intéressé au problème de la philosophie de l'écriture en général.*

Vzdálil jsem se od fenomenologie a začal jsem se zabývat filosofií písma obecně.

*La question la plus générale c'est comment la philosophie occidentale depuis Platon interprète les rapports entre la parole vive et l'écriture. Et de manière absolument constante, on peut assister dans la philosophie de l'Occident à une hiérarchie qui place la parole vive au-dessus de sa représentation écrite. Nejobecnější otázka je, jak západní filosofie od Platóna vykládá vztah mezi živým mluveným slovem a*

písmem. Neustále lze v západní filosofii vysledovat hierarchii, v níž mluvené slovo je na vyšším místě, na vyšším stupni žebříčku než písemné zachycení.

Jiný hlas: A nebo spíš teda je základem to písemné záznamu, tam spíš po té... jo? Prostě je dřív to mluvené slovo a odvozeně je to písemné.

*La supériorité prétendue de la parole vive, c'est qu'elle est présente.*

Ta nadřazenost slova mluveného tkví v tom, že je přítomné.

Hejdánek: Má tkvět v tom.

*Elle est présente à ceux à qui elle est destinée et elle est présente dans son au sujet parlant lui-même.*

Je přítomno to slovo tomu, komu je určeno, a zároveň i tomu, kdo to slovo vyslovuje.

*Le texte paradigme à cet égard, c'est le Phèdre de Platon qui explique qu'une chose écrite s'en va courir les routes et que l'auteur ne peut pas répondre de la chose écrite, tandis que le père de la chose orale est derrière sa parole et peut en répondre. On est responsable de ce qu'on dit tandis qu'on est irresponsable de ce qu'on écrit.*

Vzorový text toho je Platónův *Faidros*, kde se mluví o tom, že člověk, který něco píše, není odpovědný za to, co píše, ten text pak jde svou vlastní cestou, zatímco za mluvené slovo je odpovědný, protože se mu dá odpovědět. Jsme odpovědni za to, co říkáme, a neodpovědni za to, co píšeme.

*Et alors finalement pour dire les choses très vite naturellement, c'est le privilège de la valeur de présence qui hiérarchise, qui donne son principe à la hiérarchie qui place la parole au-dessus de l'écriture. Et on a ici toute une série de hiérarchies, le présent, la présence au-dessus de l'absence, la vie au-dessus de la mort, la parole est vive, l'écriture est morte. La parole est la chose du maître, l'écriture est la chose de l'esclave. L'esprit et la matière. L'homme et la femme. Et on a ainsi un principe de hiérarchisation général. Privilegium hodnoty přítomnosti vlastně ustavuje tuto hierarchii, kde slovo mluvené stojí výše než slovo psané. Existuje více takovýchto hierarchií. Přítomnost je více než nepřítomnost, život je více nežli smrt. Slovo mluvené je slovem živým, písmo je mrtvé. Slovo mluvené je slovo pána, slovo psané je slovem otroka. Duch a hmota. Muž a žena. Existuje princip obecné hierarchizace.*

*Et j'ai cherché de manière aussi systématique que possible à analyser ce système et cette histoire chez de nombreux philosophes, chez Platon, chez Kant, chez Hegel. Et naturellement en même temps je m'intéressais à une pratique littéraire moderne qui était plus libre par rapport à toute cette métaphysique que les philosophes eux-mêmes. J'ai aussi cherché comment cette métaphysique classique fournissait aussi ses présupposés à de nombreuses sciences humaines modernes comme la linguistique saussurienne, une certaine psychanalyse, le structuralisme de Lévi-Strauss.*

Pokoušel jsem se co nejsystematičtěji vyanalizovat tento systém u Platóna, Kanta, Hegela. Samozřejmě zároveň s tím jsem se zajímal o moderní literární praxi, která je svobodnější vůči celé této literární tradici než filosofové sami. Také jsem hledal, jak tato klasická metafyzika dodávala své předpoklady mnoha moderním vědám, jako je lingvistika *Ferdinanda de Saussura*, určitý druh psychoanalýzy, strukturalismus *Lévi-Strausse*.

Jiný hlas: *Et ce qui à ce moment-là me paraissait constamment réduit par cette métaphysique classique, c'était la différence, que j'appelais la différence par opposition à la présence.*

A co se mi zdálo, že ta metafyzika klasická jaksi redukuje, to je přítomnost, tedy metafyzika redukuje to, co já nazývám *différance*, že ano, tedy rozdílnost, řekněme tomu zatím.

*Et alors j'ai proposé d'appeler différence avec un a, ce, cette force ou ce mouvement, qui signifiait à la fois la différence comme distinction, différencie, et en même temps distinction, rozlišení a především...*

Hejdánek: V psaní to rozlišuje profesor Derrida, *différance*, jednou se to píše s e, obvykle, a podruhé s a, neobvykle, že? A teď vykládá, co to je to a.

Jiný hlas: *Le a, c'est quand on retarde, quand on diffère en français, c'est-à-dire qu'on remet à plus tard, n'est-ce pas?*

A když se diferuje ve smyslu odkládání na později.

*Et tout en marquant un certain rapport à Heidegger parce que cette critique, n'est-ce pas, de la*

*métaphysique comme métaphysique du présent ou de la présence, ça impliquait une analyse de l'interprétation du temps.*

Tato kritika metafyziky samozřejmě obsahuje v sobě i kritiku časovosti.

*C'est-à-dire que Heidegger, d'une autre manière, montre que toute l'ontologie classique a privilégié le présent dans l'interprétation du temps, a fait de tous les moments, le présent ou le maintenant, et a considéré tous les moments du temps comme des modifications du présent.*

Heidegger ukazuje, že každá klasická ontologie privilegovala přítomnost a že všechny momenty časové jaksi chápe jako modifikace přítomnosti.

*Et naturellement mon travail est aussi en rapport avec cette pensée heideggerienne.*

Samozřejmě že moje práce jaksi také bere v potaz Heideggera.

*Alors évidemment, quand on se réfère à la différance ou à ce que j'appelais la trace, la trace, alors le mot de trace, je ne sais pas comment traduire v českém, Spur, en allemand, c'est Spur.*

Tedy když si všimáme tedy té diferance, rozdílnosti, nebo trasu, říkám trasa nebo stopa, stopa, Spur, stopa.

*C'est, alors j'ai beaucoup insisté sur la trace et la différance.*

Tak si na tom termínu hodně trvám, différance a tras, tedy rozdílnost a stopa.

*C'est l'écriture, mais une écriture qui ne se réduit plus au concept occidental de l'écriture.*

Tak to je písmo, které ovšem se nedá redukovat na ten západní koncept písma.

*Parce que dans la philosophie occidentale dont nous parlons, quand on dit écriture, on se réfère toujours à notre type d'écriture, c'est-à-dire à la notation alphabétique.*

Neboť v západní filosofii, když se řekne písmo, tak se máme vždycky v představě naše písmo, to znamená abecední zachycení.

*C'est ça, alphabétique et phonétique, n'est-ce pas? Pour nous l'écriture est effectivement la représentation graphique d'éléments phoniques, n'est-ce pas, l'alphabet.*

Alfabetické a fonetické zachycení. Pro nás písmo je grafické znázornění zvuků.

*Donc il y a une sorte d'ethnocentrisme dans la philosophie occidentale en tant qu'elle privilégie la voix.*

*C'est ce que j'ai appelé le logocentrisme ou le phonocentrisme.*

Říkám tomuto logocentrismus nebo fonocentrismus, že tedy ten zvuk je privilegován i písmo je jenom zachycením toho zvukového momentu.

*Et alors à partir de ce moment-là, j'ai proposé d'appeler trace ou bien différance ou bien texte...*

Tak říkám buď différance, tras nebo text...

*...tout, tout rapport en général. Je dirais ceci est une écriture.*

...všemu, každému vztahu. Například tohleto, co dělá pan profesor, to má být písmo.

*Dès qu'il y a réseau de différences avec un rapport à quelque chose d'autre, il y a une trace, et par conséquent on pourra appeler texte en général ou trace en général toute l'expérience, n'est-ce pas, qui ne se réfère plus au privilège de la présence.*

Hejdánek: Můžeš tohleto? Jo, hned jakmile se vyskytne někde něco, co má vztah k něčemu dalšímu, tak je to vždycky stopa, že, něčeho, a tudíž odkaz k něčemu a tudíž je to rozdíl mezi tím, čím to je a k čemu to ukazuje. Dá se tomu říct písmo.

Jiný hlas: *Donc à ce moment-là, parler de trace ou d'écriture ou de texte, ce n'est plus se référer à la notation écrite.*

Tedy mluvit o stopě, o písmu nebo textu neznámá jaksi brát v potaz jen písmenné zachycení.

*Et on ne se réfère plus non plus à tous les concepts classiques du sujet, de la conscience, du moi, qui tous impliquent la présence à soi, n'est-ce pas? Tous ces concepts classiques de l'être humain comme être ayant la parole, comme être parlant, comme être conscient, etc., sont solidaires de ce système logocentrique.*

A netýká se to klasických pojmů subjektu, vědomí, já, které v sobě mají tu přítomnost k sobě. Všecky tyto klasické koncepty člověka jako bytosti mluvící, vědomé a tak dále jsou součástí tohoto logocentrického

systému.

*Alors que je me réfère maintenant à des traces, à du texte ou à de l'écriture, à l'intérieur de quoi il y a des effets de sujet, de conscience.*

Hejdánek: Takže tím jsou trochu stranou odstaveny ty tradiční termíny jako je subjekt, vědomí, a teď nevím, ještě bylo *sujet*...

Jiný hlas: Já.

Hejdánek: Já, co všechno předpokládá ten vztah k sobě. Zatímco tady když se mluví o stopě, tak tam tahle problematika odpadá a jde o vztah k něčemu dalšímu. A to nemusí být vždycky [nesrozumitelné] vztah nebo odkaz nebo vztah.

Jiný hlas: *Une question, qu'est-ce que vous entendez par rapport?*

Otázka: Co rozumíte vztahem?

*Par exemple, je ne peux pas penser l'identité de quelque chose...*

Například nemohu uvažovat o identitě věci...

*...par exemple que ceci est identique à ceci...*

...nemohu říci, že tohleto je identické, totožné s tímto...

*...qu'il s'agisse de la chose ou du mot d'ailleurs, sans la mettre en rapport avec autre chose que soi, dans un rapport de différence.*

...ať už se jedná o věc nebo o slovo, pokud to neuvedu do jiného vztahu než k sobě, do vztahu difference.

*Autrement dit, mon rapport à cette cuillère garde la trace de mon rapport à ce qui n'est pas la cuillère.*

Tedy můj vztah k lžičce jaksi uchovává stopu vztahu k něčemu, co není lžička.

*Donc la trace c'est le rapport à l'autre, le rapport à autre chose ou à l'autre, qui vient s'inscrire, qui vient s'inscrire dans chaque, chaque élément présent, n'est-ce pas? Il y a un rapport à l'autre.*

Tady trasa je vztah k něčemu jinému, k něčemu nebo k druhému, který je vepsán do každého přítomného momentu.

*L'autre, ça peut être d'ailleurs autrui, ou bien autre chose, n'est-ce pas?*

Může to být i jaksi člověk, ten druhý, nebo něco jiného, věc.

*Donc c'est aussi une espèce de pensée de l'altérité en général, du rapport à l'autre en général.*

Určitý způsob myšlení alterity, jinakosti.

*Alors maintenant je vais essayer de fermer l'angle un petit peu pour me rapprocher de choses plus précises.*

Teď se pokusím jaksi sevřít ten úhel a víc se dostat k něčemu přesnějšímu.

*Naturellement la trace n'est pas ce qu'une chose présente laisse derrière elle, n'est-ce pas?*

Samozřejmě stopa není to, co přítomná věc zanechává za sebou.

*La trace est le chemin lui-même. Elle est le travail et le trajet, n'est-ce pas?*

Ta stopa, trasa, je ta cesta sama. Je práci a trajektem, dráhou.

*C'est pour ça que souvent je me suis servi du mot frayage, Bahnung en allemand, la trace est un frayage.*

Proto jsem často užíval slova *frayage*, *Bahnung* v němčině, stopa je prosekávání cesty.

*Et à l'intérieur de ce travail, à un moment donné, je me suis intéressé à la question de la métaphore.*

No a v jedné chvíli tedy mě to přivedlo k problematice metafory.

Jiný hlas: Takže v textu, který se jmenuje *La mythologie blanche*, v knize *Marges*, jsem se pokusil ukázat, v čem všechny koncepty západní filosofie zachovávají původ metaforický. Ve chvíli, kdy tedy všechny koncepty jsou původem metaforické, sám pojem metafory exploduje.

A privilegovaná metafora západní filosofie, nebo to, co se nazývá metaforou, ale co už metaforou není, je metafora cesty. Myšlenka jako cesta, smysl jako cesta, to znamená kroky, pochod, prosekávání cesty. Tuto metaforu v uvozovkách nacházíme všude, od Platóna až k Heideggerovi.

V letošním roce jsem pokračoval v této práci a při jednom semináři o Descartovi, o problému metody – a víte, že slovo metoda v řečtině znamená „podle cesty“, sledovat cestu, *meta-hodos* –, pokusil jsem se u Descarta studovat vztah mezi jeho systémem a touto metaforou cesty a problémem jazyka. Proč problém

jazyka? Jistě proto, že mě zajímá studovat u Descarta písmo, jazyk a to ostatní, ale hlavně proto, že Descartes je někdo, kdo napsal *Rozpravu o metodě* francouzsky. Víte, že v jeho věku bylo velice řídkým zjevem psát o filosofii francouzsky. Tak jsem chtěl studovat toto křížení mezi problematikou metody jako cesty a národního jazyka. To, co může znamenat skutečnost, že v jednu chvíli filosof přestává mluvit latinsky a začíná hovořit svým národním jazykem.

Začali jsme studiem situace politicko-lingvistické Descartovy doby. Totiž v století, které předcházelo vzniku *Rozpravy o metodě*, bylo století monarchismu, který chtěl prosadit francouzštinu proti latině i proti provinciálním jazykům. Tedy zvláště v otázce politiky a práva se tato věc vyjevuje, tato velmi silná impozice ze strany monarchie, tato impozice francouzštiny. Bylo třeba, aby rozsudky, aby administrativní akta se děly francouzsky, ve francouzštině.

Pokoušel jsem se zároveň studovat tyto právně-historické dějiny jazyka a vývoj filosofického systému, v tomto případě Descartova. Jinými slovy, co má Descartova metoda, co má *cogito, ergo sum*, Descartova pochybnost společného s tímto politicko-právním problémem jazyka?

Začali jsme jedním příběhem, líčením snu, o němž ani nevíme, jestli od Descarta skutečně pochází, nebo ne. V tomto snu se mu vyjevuje motiv cesty i tento citát: *Quod vitae sectabor iter?*.

A na druhé straně to, co mě zajímalo, tam kde se tyto problémy střetávaly a křížily, je vidět, jak text jako *Rozprava o metodě*, která je z roku 1637, je zároveň předložením filosofické metody i jakýmsi autobiografickým vyprávěním, které vykládá o vlastní Descartově cestě. A že tento text píše právě poprvé francouzsky a na závěr *Rozpravy o metodě* dokonce vysvětluje, proč to píše francouzsky.

Jeho vysvětlení je toto: aby ten text byl přístupný i těm, kdo užívají pouze svého přirozeného rozumu, a aby se obešli bez knižní znalosti scholastiky, která se psala latinsky. A v jiných dopisech, kde vysvětluje fakt, že psal francouzsky, říká dokonce, aby i ženy mě mohly číst, protože ženy v té době nečetly latinsky. Abychom tomu pořádně porozuměli, museli bychom studovat zblízka úlohu ženy v tehdejší francouzské kultuře, což by nás zavedlo příliš daleko, ale už tehdy začínal určitý feminismus ve francouzské společnosti.

Jiný hlas: *Bon, alors maintenant, donc j'ai été amené de ce point de vue à rechercher dans le texte de Descartes toutes les allusions au chemin, au cheminement, à la voie.*

Hejdánek: No, a teď tedy mě to vedlo k tomu, abych vyhledával v Descartesovi v textu vše, co se týká cesty, směřování, cestování.

Jiný hlas: *Alors, par exemple, dans les Regulae, qui est un texte de jeunesse qui précède le Discours de la méthode, Descartes dit qu'il y a deux voies pour la connaissance, deux chemins, n'est-ce pas?*

Hejdánek: V *Regulích*, v textu, který předchází *Rozpravě*, říká Descartes, že pro poznání existují dvě cesty. Dvě cesty.

Jiný hlas: *L'un c'est l'expérience, c'est-à-dire l'expérience sensible qui fait appel aux sens, n'est-ce pas?*

Hejdánek: Jedna cesta je zkušenost, to znamená zkušenost smyslová, která se dovolává smyslů.

Jiný hlas: *Et l'autre c'est ce qu'il appelle la déduction, qui est purement intellectuelle, qui ne fait pas appel aux sens.*

Hejdánek: A druhá cesta je deduktivní, čistě intelektuální, nedovolávající se smyslů.

Jiný hlas: *Donc on a affaire à une bifurcation, n'est-ce pas, entre deux voies.*

Hejdánek: Tedy zde dostáváme se k výhybce dvou cest.

Jiný hlas: *Mais ensuite, sur le chemin de la déduction, se produit une autre bifurcation. Et Descartes parle encore de voie, n'est-ce pas? C'est toujours le mot de chemin et le mot de voie qu'il utilise.*

Hejdánek: Ale na cestě dedukce dochází zase k další výhybce a rozštěpení ve dvě cesty. A dál přitom užívá slova cesta.

Jiný hlas: *Et donc la deuxième bifurcation c'est entre la déduction et l'intuition.*

Hejdánek: A druhá výhybka je mezi intuicí a dedukcí.

Jiný hlas: *Et naturellement cette bifurcation est toujours, est toujours une hiérarchie. C'est-à-dire que la déduction vaut mieux... la voie déductive vaut mieux que la voie empirique. La voie intuitive vaut mieux*

*que la voie déductive.*

Hejdánek: A přitom ta výhybka je hierarchická. Cesta deduktivní jaksí je lepší než cesta empirická a ta cesta intuitivní zase lepší než deduktivní.

Jiný hlas: *Et d'une certaine manière toute la suite du système de Descartes, tout le développement qui passe par le doute, le cogito, la preuve de l'existence de Dieu etc., suppose cette géographie des bifurcations.*

Hejdánek: Celý rozvoj jeho systému, který prochází skrze to cogito, pochybnost a tak dále, předpokládá tady tuhle tu geografii těhle těch výhybek.

Jiný hlas: *Alors une des questions qu'on... on peut se poser deux questions. La première question c'est... qu'est-ce que Descartes doit supposer, qu'est-ce que nous savons d'avance du chemin, qu'est-ce qu'un chemin pour qu'on puisse dire que les deux voies sont des voies?*

Hejdánek: Můžeme si položit dvě otázky. První otázka: Co je cesta, abychom mohli říci, že ta cesta se dělí ve dvě?

Jiný hlas: *Il faut que nous ayons un rapport au chemin, une expérience du chemin, qui ne soit pas encore l'expérience empirique, n'est-ce pas, et qui nous permette d'appeler voie les deux voies, puis encore les deux autres voies.*

Hejdánek: Je třeba, abychom měli nějaký vztah k cestě, měli zkušenost cesty, zkušenost, která není empirická a která nám dovoluje, abychom nazývali cestou i ty dvě cesty další.

Jiný hlas: *Autrement dit, nous avons un... une pensée, si on peut dire, une pensée ou une expérience du chemin qui est antérieure, si on peut dire, entre guillemets, qui est antérieure à la bifurcation cartésienne.*

Hejdánek: Máme tedy myšlenku nebo zkušenost cesty, která předchází, v uvozovkách, tady té karteziánské výhybce.

Jiný hlas: *Parce que quand... lorsque Descartes de manière finalement très classique dit qu'il y a deux voies, l'expérience et la déduction, il fait ce qu'il faut faire pour qu'on puisse parler d'une métaphore du chemin. Parce qu'en général on appelle métaphore une représentation sensible de quelque chose qui n'est pas sensible, n'est-ce pas?*

Hejdánek: Když Descartes říká klasicky, že jsou dvě cesty, zkušenost a dedukce, dělá to, co je třeba, abychom mohli hovořit o metafoře cesty. Protože obecně se nazývá metaforou představa smyslová, smyslová představa něčeho, co není smyslové.

Jiný hlas: *Alors quand il dit que le motif du chemin est une métaphore, on suppose que c'est une représentation sensible pour quelque chose qui est intelligible, n'est-ce pas?*

Hejdánek: Když říká, že motiv cesty je metafora, předpokládáme, že to je smyslová metafora pro něco, co není smyslové, nýbrž co je inteligibilní.

Jiný hlas: *Donc c'est uniquement à partir de la bifurcation qu'on peut parler de métaphore. Mais avant la bifurcation... avant la bifurcation et avant la métaphore nous avons un certain rapport au chemin, au pas, à la marche, à la trace, au trajet, qui est présumé par Descartes, mais dont Descartes ne nous dit rien.*

Hejdánek: Tedy lze hovořit o metafoře od momentu té výhybky, ale před výhybkou a před metaforou máme už určitý vztah k cestě, ke kroku, k pochodování, směřování, tento vztah, který Descartes předpokládá, ale o němž vůbec nemluví.

Jiný hlas: *Ceci rejoint si vous voulez un propos de Heidegger qui dit tout le temps que la pensée est un chemin et que ce n'est pas une métaphore de le dire, ce n'est pas une métaphore, n'est-ce pas?*

Hejdánek: V této souvislosti jaksí je velice záhodno, poněvadž je to blízke, zmíniti se o Heideggerovi, který hovoří o cestě, o myšlení, které je cestou, a že to není metafora, když se tohle řekne.

Jiný hlas: *Heidegger dit par exemple dans plusieurs textes que le moment où le chemin, c'est-à-dire hodos, est devenu methodos, c'est-à-dire méthode, c'est le moment où la science et la technique à partir de Descartes justement ont, il dit verstell, on dissimulé, déplacé, déguisé un rapport au chemin qui*

*n'était pas un rapport à la méthode, n'est-ce pas?*

Hejdánek: Říká Heidegger ve více textech, že ve chvíli, kdy cesta, *hodos*, se stala *methodos*, tedy metodou, je to chvíle, kdy věda a technika od Descarta právě jaksí, kdy se jaksí [nesrozumitelné] vztah k cestě, kterej není metodou.

Jiný hlas: *Autrement dit, l'hypothèse de Heidegger est que Descartes... Descartes est celui qui a... qui a dissimulé en quelque sorte le chemin sous la méthode, qui a déplacé le chemin en méthode.*

Hejdánek: Tedy hypotéza Heideggerova je, že Descartes jaksí převlékl, že Descartes převlékl jaksí nastrojil šat metody na tu cestu.

Jiný hlas: *Et que ce mouvement n'a fait que s'accentuer, s'accomplir jusqu'à Hegel. Pour Hegel la pensée est méthode.*

Hejdánek: Oblekl cestu do roucha metody a ten pohyb dál se uskutečňoval až k Hegelovi.

Jiný hlas: *Et si vous connaissez la Grande Logique de Hegel, dans la Grande Logique Hegel dit que la pensée est méthode, donc non pas chemin mais méthode, n'est-ce pas?*

Hejdánek: Ve své velké Logice Hegelově se říká, že myšlení je metoda, ne tedy už cesta, ale metoda.

Jiný hlas: *C'est-à-dire un mouvement pour transformer l'être en objet qu'on peut calculer, dominer par des règles. Ça c'est la complicité entre la métaphysique et la technique pour Heidegger, n'est-ce pas?*

Hejdánek: Tedy pohyb, který transformuje bytí v objekt, který lze počítat, který lze ovládnout. Tedy pro Heideggera je tohle to ta spoluvina techniky a metafysiky.

Jiný hlas: *Technique et métaphysique, pardon, no. Le geste typiquement... le geste de Descartes au fond c'est le geste pour maîtriser l'être pour transformer l'étant en objet pour le sujet.*

Hejdánek: Technika a metafysika, pardon, no. To gesto Descartesovo bylo ovládnout bytí, aby to jsoúcí bylo proměněno v objekt pro subjekt.

Jiný hlas: *Et ça c'est un geste de maîtrise technique. Et la transformation du chemin en méthode c'est justement ce mouvement. Dans un de ses derniers textes Heidegger dit même que c'est le geste de la dialectique elle-même. Que la dialectique consiste à transformer le chemin en méthode.*

Hejdánek: K tomu se mohl vztahovat jako k objektu. A to je gesto tedy technické nadvlády. A přeměna cesty v metodu, to je přesně tenhle ten pohyb. V posledních textech Heidegger dokonce říká, že tahle ta cesta je dialektika, že dialektika [nesrozumitelné].

Jiný hlas: *Il dit la dialectique en tout genre fait cela, n'est-ce pas? Transformer le chemin, notre expérience du chemin en méthode, c'est-à-dire en maîtrise technique. Dialectika naši skutečnou zkušenost cesty proměňuje v metodu, to jest v technickou nadvládu.*

*Alors pour moi, il ne s'agissait pas de, comment dire, de vérifier l'hypothèse de Heidegger. Nejde mi o to ověřit pravdivost Heideggerovy hypotézy. Comme si Heidegger était l'autorité et qu'il fallait vérifier. Jako by Heidegger byl autorita a bylo třeba ho ověřit. Mais je voulais essayer de m'entre à l'épreuve par une lecture, une lecture serrée du texte de Descartes, cette question du chemin. Pokusím se ověřit četbou Descarta onu otázku cesty. Et alors pour le faire, il faut suivre de très près la rhétorique de Descartes, la langue de Descartes. K tomu je třeba sledovat rétoriku Descartovu, jeho jazyk, velmi podrobně. La manière dont il utilise cette métaphore, si l'on peut dire, chemin. Způsob, jakým užívá metafory o cestě. Comment il l'entraîne dans un récit autobiographique, qui est un récit de voyage justement. Jeho vyprávění autobiografické je vyprávění o cestě. Autrement dit, c'est encore le problème du rapport entre philosophie et littérature. Lire le Discours de la méthode comme une sorte de récit. Jde tu o vztah mezi filosofií a literaturou. Číst Rozpravu o metodě jako určitý druh vyprávění.*

*Et par exemple, on remarque dans le Discours de la méthode que Descartes propose une sorte de récit de voyage de son propre cheminement. Například v Rozpravě o metodě si všimneme, že Descartes nabízí vyprávění o cestě, své vlastní cestě. Il dit: voilà quel a été mon chemin, et je propose d'en faire une méthode. Říká: navrhuji z toho udělat metodu. Et à suivre de près son texte, on s'aperçoit que c'est entre deux voyages, au sens propre du terme, c'est-à-dire un premier voyage en Allemagne, puis un deuxième voyage qui le ramène en Hollande. Mezi dvěma cestami, doslova, totiž jeho cestou, mezi první cestou do*



Německa a druhou cestou, která jej dovedla do Holandska. *C'est entre ces deux voyages-là qu'il propose ses règles de la méthode.* Mezi těmito dvěma cestami navrhuje pravidla metody. *Et alors si on suit le temps de son voyage et le mouvement de son voyage, on a affaire à deux cercles avec retour à un point fixe.* Jestliže sledujeme dobu jeho cesty a pohyb, jsou to dva kruhy s bodem návratu. *Par exemple, il raconte comment il a voyagé à travers, il a roulé ça et là dans toute l'Europe, et puis ensuite il est revenu dans son, ce qu'il appelle son poêle en Allemagne, c'est-à-dire sa chambre avec son chauffage.* Vykládá, jak všude cestoval po celé Evropě, a vykládá, jak se vrátil zpět do svého pokoje s topením, jak říká v Německu. *Là il se met à méditer, et il propose ses règles de la méthode, les quatre règles de la méthode.* Tam se jal meditovat a tam ta pravidla metody, čtyři pravidla metody. *Puis il repart, et il revient s'installer en Hollande en un point fixe et sédentaire.* Potom znovu vyjíždí a usazuje se v Holandsku, v bodě sedentárním, jakožto usedlý.

*Et cette forme du récit est intéressante à deux points de vue au moins. Le premier c'est que ce qui domine dans la méthodologie métaphysique jusqu'à Hegel, c'est la figure du cercle, le mouvement du cercle.* Tato forma vyprávění je zajímavá minimálně ze dvou hledisek. První je to, co dominuje v metodologii metafyzické až k Hegelovi, je podoba kruhu, pohyb kruhový a podoba kruhu. *Chez Hegel, dans la Grande Logique de Hegel justement, vous savez que Hegel salue Descartes comme le premier qui a touché la terre ferme.* U Hegela v Velké logice, který zdraví Descarta jako prvního a největšího. *Eh bien, pour Hegel, la méthode idéale c'est une méthode circulaire. C'est un cercle de cercles, n'est-ce pas?* Metoda ideální pro Hegela je metoda kruhová. Tedy to první je vztah mezi metodou kruhovou a mezi metodou a kruhem. *Et le deuxième intérêt, c'est que Descartes, qui recherche toujours un point de certitude, le point où l'on peut se suspendre de tout doute méthodique, se sert de la métaphore du levier d'Archimède.* Druhá věc je to, že Descartes, který hledá jistý bod, bod jistoty, bod, kde lze se oprostit od jakékoliv metodické pochybnosti, užívá metafory Archimédovy páky. *C'est-à-dire un point fixe depuis lequel on peut, à partir d'un point immobile, déplacer le maximum.* Jednoho nehybného bodu, kde jde o to, že na základě jednoho nehybného bodu lze hýbat.

*C'est-à-dire qu'il y a dans cette méthodologie, cette méthodologie métaphysique chez Descartes et Hegel, il y a ce que j'appellerais une économie.* Économie alors, économie ça veut dire deux choses. En grec, *oikonomia*, c'est la loi de l'*oikos*, l'*oikos* c'est la maison, c'est le propre. C'est ce qui organise la maison, n'est-ce pas? V této metodologii, která se táhne od Descarta k Hegelovi, je něco, co bych nazval ekonomii. Économie, řecky *oikonomia*, je zákon domu. *Oikos* je dům. To, co uspořádává dům. *Alors la méthode c'est toujours un mouvement économique pour revenir à la maison, pour revenir à l'oikos, n'est-ce pas?* Metoda je vždycky ekonomická cesta, jak se navrátit domů, vrátit se do toho *oikos*. *Et cela on peut le démontrer, naturellement je ne peux pas le faire très vite ici, on peut le démontrer chez pratiquement tous les philosophes, cette économie.* To lze dokázat, tady to nemohu udělat rychle, ale lze to dokázat v podstatě u všech filosofů. *Ce mouvement circulaire pour revenir en un point auprès de soi, chez soi.* Je to tato ekonomie, pohyb, jak se vrátit zpět domů k sobě. *Le savoir absolu chez Hegel, la formule du savoir absolu c'est Bei-sich-sein, être auprès de soi.* Například formulace u Hegela, absolutní vědění je *Beisichsein*, být u sebe, být při sobě, jak se říká česky.

*Et deuxièmement l'économie, ça veut dire aussi l'épargne d'énergie, le fait de faire le maximum de travail avec le minimum de dépense technique.* Za druhé ekonomie znamená také úsporu energie, vykonat co nejvíce práce s co nejmenším vynaložením námahy. *Et le levier d'Archimède c'est cela. Appuyer sur un point fixe et immobile et voir lever avec le moins d'effort possible le plus grand poids.* To je ona Archimédova páka: s malým úsilím zvednout co největší váhu. *Alors nous étudions chez Descartes ces rapports entre le politique, le juridique, l'économique, le linguistique, la rhétorique. Tout cela formant une sorte de système dans le texte de Descartes.* Studujeme u Descarta vztahy mezi politikou, právem, ekonomikou, lingvistikou, rétorikou, to všechno tvořící určitý systém v Descartově textu. *Bon alors maintenant il faudrait, je ne sais pas, peut-être qu'on pourrait partir de questions ou bien si vous voulez que je continue.* *Là je vous ai un peu raconté ce que je suis en train de faire maintenant.* Možná bychom

mohli začít, jestli máte nějaké otázky. Zatím jsem vám vyprávěl o tom, co zrovna teď dělám, čím se zabýváme.

Jiný hlas: Můžeme si vybrat. Ptá se, jestli jsou nějaké připomínky, otázky a podobně. Jinak když ne, tak bude pokračovat.

Jiný hlas: Máme teď moment výhybky, můžeme si vybrat, jestli chceme uvažovat dál tím směrem k tomu rozhovoru, nebo víc. No to záleží na přání.

Jiný hlas: *Si vous souhaitez que je parle...*

Jiný hlas: No můžeme si vybrat, jestli chceme diskutovat, nebo... dobře. Máte někdo otázku?

Doporučoval na začátku, že by vůbec byla jenom rozmluva, že by odpovídal na to, co tady někdo řekne, nebo tak. A říkali jsme v každém případě začít mluvit, tak Hejdánek teď dává možnost. Tak se můžeme ptát na různé věci a dozvědět se případně něco, co by nám jinak neřekl. Tak prosím, vzbud'te se. A jestliže nemáte teď, tak uvažujte během toho, jestli...

Jiný hlas: Já bych měl takovou otázku. Jestli by k tomu nemohl říct nějaké zásadní poznámky k postavení člověka jako křesťana ve světě.

Hejdánek: No, ale nevím, na co se ptáš.

Jiný hlas: Jestli je to tak u mě.

--- (1981-12-28 Jacques Derrida (1) [LVH273VA]\_Kaz b\_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: Co o ekonomii, ta *oikonomia*. No.

Hejdánek: No, jestliže *oikos* je dům, no, jestliže *la loi de la maison*, *oikonomia* veut dire qu'il y a un ordre. No, tedy existuje určitý řád, nějaký řád života, *un ordre de la vie, sur la base duquel l'homme peut vivre*.

Jiný hlas: *Un ordre de la vie*. Évidemment, *le projet économique c'est de trouver un ordre de la vie, n'est-ce pas ?*

Hejdánek: Ekonomický projekt samozřejmě znamená najít nějaký řád života.

Jiný hlas: *C'est-à-dire savoir où on va, quel est le point de départ, et quelle est la destination, le point d'arrivée*.

Hejdánek: Tedy vědět, jaké je východisko, jaké je určení.

Jiný hlas: *Le oikos, c'est le point de départ et le point d'arrivée, n'est-ce pas ?*

Hejdánek: *Oikos* je východisko a zároveň bod, ke kterému se přichází.

Jiný hlas: *Et la question de la méthodologie par excellence, c'est la question de l'ordre justement*.

*Descartes parle tout le temps de l'ordre*.

Hejdánek: Descartes mluví o řádu pořád.

Jiný hlas: *Savoir dans quel ordre conduire nos pensées, comment passer d'un moment à un autre, c'est le souci, le souci de l'ordre par-dessus tout. La méthode et l'ordre, c'est la même chose, n'est-ce pas ?*

Hejdánek: V jakém řádu vést myšlení, jak přejít od jednoho momentu k druhému. Metoda a řád je totéž, starost o řád je tam přítomná.

Jiný hlas: *Savoir comment aller de A à B, comment revenir de B en A*.

Hejdánek: Jak tedy z A do B a z B do A.

Jiný hlas: *Et c'est savoir comment conduire son chemin, n'est-ce pas ?*

Hejdánek: Tedy to znamená, jak vést svoji cestu.

Jiný hlas: *Et alors évidemment, dans l'idée du chemin, il y a l'idée non seulement de la marche, de la destination, mais aussi l'idéal de la vue, de la métaphore optique, savoir où l'on va, voir où on marche*.

*Descartes dit toujours : il faut voir où l'on va*.

Hejdánek: V myšlence cesty je myšlenka kráčení, určení, a také je tam jaksi myšlenka vidění, tedy vidění toho, k čemu člověk jde. Descartes říká, že je třeba vidět, kam člověk jde.

Jiný hlas: *Et il vaut mieux arriver que ne pas arriver. Par exemple si on se trouve dans une forêt, perdu dans une forêt, eh bien il vaut mieux marcher toujours tout droit, et c'est une philosophie du droit, justement, chez Descartes, parce qu'au moins si on marche tout droit on arrivera quelque part, même si ce n'est pas là où on voulait arriver. Mais ça vaut mieux*.

Hejdánek: A je lepší dojít než nedojít. Například když se člověk třeba nachází opuštěn v lese, je lepší jít pořád rovně. To je filosofie přímosti a práva. Protože když jde člověk přímo, dojde někam, i kdyby to bylo někam jinam, než chtěl. Ale někam dojde.

Jiný hlas: *Donc c'est vraiment le souci de l'ordre, n'est-ce pas ? La méthode c'est le chemin ordonné, n'est-ce pas ?*

Hejdánek: Metoda je jako uspořádaná, spořádaná cesta, cesta v řádu. Dobrý, pomaloučku, jednoduše.

Jiný hlas: *Je pense que si j'ai bien compris, ce que Descartes a voulu montrer, c'est que l'homme a besoin de cette méthodologie, de cette règle pour transformer le chemin ou la marche sur le chemin en méthode.*

Hejdánek: Jestli jsem to dobře pochopil, snažím se, aby Descartes ukázal na to, že člověk potřebuje jakousi metodologii, jakési vpravení cesty do metody. Tedy jakýsi předpis, pod Descartesem.

Jiný hlas: *Donc ça veut dire que nous avons une prescription technique comment marcher sur le chemin.*

Hejdánek: Tedy že máme jakýsi technický předpis.

Jiný hlas: *Et la question suivante : mais Descartes était pas mal métaphysicien, en forme scolastique de toute façon. Sa métaphysique dont le contenu était Dieu comme Ens maximum. Descartes trouve un sol nouveau, qui est donné par cogito ergo sum comme le sol. Mais si on peut montrer Dieu comme Ens necessarium, et la question est s'il est nécessaire de considérer le nouveau sol avec la découverte d'une méthode inextricable. S'il est possible une autre interprétation de Descartes comme précurseur de la science moderne, par exemple l'interprétation de Husserl et toute la tradition phénoménologique.*

Hejdánek: A teď ta otázka. Descartes byl hodně metafyzik v té scholastické podobě, metafyzik, v jejímž obsahu byl Bůh jako Ens maximum. Descartes nachází novou půdu, která je dána tím cogito ergo sum jako půda. Ale jestliže se může ukázat Bůh jako Ens necessarium, a otázka je, jestli je nutné toto považovat za novou půdu myšlení s objevením té metody, která se zdá být závazná. A jestli je možná ještě jiná interpretace Descarta než jako předchůdce moderní vědy, toho, kdo tedy poskytuje cestu k metodologii, například interpretace Husserlova a celé fenomenologické tradice.

Jiný hlas: *Alors, d'un côté, en effet, et c'est le cas de Heidegger, on peut considérer que le mouvement de Descartes est un mouvement pour transformer la philosophie en science, en science et en technique, n'est-ce pas ? Maintenant, il faut bien voir les enjeux de cette histoire de chemin, n'est-ce pas ? Il ne s'agit pas simplement d'étudier des métaphores. C'est que la méthodologie cartésienne, c'est aussi le primat de la certitude, de la vérité comme certitude, du cogito, de la conscience présente à elle-même, de l'intuition, etc., c'est-à-dire d'un certain nombre de significations et de valeurs qui forment toute la modernité philosophique d'une certaine manière. Et je crois que de ce point de vue-là il y a en effet une tradition continue jusqu'à la phénoménologie husserlienne, bien que Husserl, tout en se réclamant de Descartes, lui reproche aussi d'avoir géométrisé le cogito, c'est-à-dire d'avoir fait du cogito d'abord une substance, une res cogitans, comme point de départ d'une chaîne de raisons et d'une science objective, n'est-ce pas ? C'est-à-dire que Husserl est à la fois se dit à la fois l'héritier de Descartes et le critique de Descartes. Il reproche à Descartes d'avoir manqué le motif transcendantal parce qu'il a substantialisé l'ego cogito, il en a fait une chose, une res, res cogitans, et il l'a fait pour pouvoir fonder une méthodologie scientifique, c'est-à-dire pour développer la chaîne des raisons. Ce qui fait que le rapport de Husserl à Descartes est très ambivalent finalement.*

Hejdánek: Na jedné straně, Heideggerův případ, se dá považovat ten pohyb descartovský jakožto pohyb, který mění filosofii ve vědu, ve vědu a techniku. Je třeba vidět i ty vklady, které byly do toho, do té cesty vloženy. Nejde jen o metaforu. Kartesiánská metodologie znamená primát jistoty, pravdy jako jistoty, cogita, vědomí sobě přítomného, intuice, určitého počtu významů a hodnot, které tvoří tu modernitu filosofickou. Z tohoto hlediska existuje nepřetržitá tradice k husserlovské fenomenologii. Ačkoli Husserl, i když se dovolává Descarta, mu vyčítá také, že geometrizoval cogito, že udělal z cogita substanci, res cogitans, jako východisko celého řetězce důvodů a objektivní vědy. Tedy Husserl je zároveň dědic Descarta a zároveň jeho kritik. Vyčítá Descartovi, že se minul s tím momentem transcendentálním, neboť

substancializoval *ego cogito*, udělal z toho *res cogitans*. Udělal to proto, aby mohl založit tuhle vědeckou metodologii, tedy řetězení důvodů. Ten vztah Husserl a Descartes je takový dvojznačný. Řekněme něco k tomu meta fyzikálnímu pojetí u Descarta. Jestli se v tomhle, jak on říká, Descartes snažil vybudovat celou [nesrozumitelné]. Dobrý. Ještě jednou, cože dělá ten Descartes podle Husserla? Jo.

Jiný hlas: *D'après lui, Descartes cherche le sol de la certitude où la pensée peut se mettre en mouvement.*

Jiný hlas: Podle něj Descartes hledá půdu jistoty, kde se myšlení může dát do pohybu. Přesně tak. Výraz je to *theologia rationalis* u Kanta. Jsou další otázky?

Hejdánek: No, a jestli byste mohl říct něco k vaší koncepci vztahu metafory a symbolu. Já vím, že Ricoeur o tom píše, a v jedné vaší práci o metafoře se právě o Ricoeurovi zmiňujete.

Jiný hlas: *De votre rapport à la conception de la métaphore chez Paul Ricoeur.*

Jiný hlas: *Paul Ricoeur a écrit des choses très critiques sur ce que j'ai écrit sur la métaphore.*

Jiný hlas: Tak Ricoeur napsal leccos hodně kritického o tom, jak o metafoře pojednává pan profesor.

Jiný hlas: *Parce que justement il me reproche d'avoir trop généralisé le concept de métaphore.*

Jiný hlas: Vyčítá mi, že příliš zobecňuji koncept metafory.

Jiný hlas: *Mais alors j'ai essayé de répondre aux critiques de Ricoeur parce qu'il y a beaucoup de malentendus. J'aurais du mal maintenant à l'expliquer très en détail, mais j'ai écrit un autre texte qui s'appelle „Le retrait de la métaphore“.*

Jiný hlas: Pokusil jsem se mu odpovědět, neboť je v tom i mnoho nedorozumění. Stěží se mi to podaří vysvětlit detailně, napsal jsem ale jiný text, který se jmenuje *Le retrait de la métaphore*.

Jiný hlas: *Le retrait est un mot justement qui ne marche qu'en français de ce point de vue là, parce que retrait ça veut dire qui se retire, et en même temps qui remarque avec un trait supplémentaire, n'est-ce pas, qui retrace.*

Jiný hlas: *Retrait* ve smyslu tedy ústupu a zároveň něčeho, co poznamenává.

Jiný hlas: *Dans lequel j'essaie de marquer en quoi Ricoeur s'est trompé en me lisant, si j'ose dire, mais aussi en quoi sa propre référence à la vie, à la métaphore vive, relève justement de cette opposition hiérarchie dont je parlais en commençant, c'est-à-dire parole-écriture, vie-mort, parole-écriture et cetera.*

Jiný hlas: V němž se snažím ukázat, v čem se Ricoeur zmýlil, když mě četl, mohu-li to tak říct, a v čem i jeho odkaz na metaforu, na živou metaforu, vychází tady z té opozice hierarchické: *parole-écriture, vie-mort* a tak dále.

Jiný hlas: *La métaphore n'est ni vive ni morte, n'est-ce pas.*

Jiný hlas: Metafora není ani živá, ani mrtvá.

Jiný hlas: *Ce que j'avais essayé de montrer dans „La mythologie blanche“ par exemple, pour Hegel il y avait des métaphores vives et des métaphores mortes ou des métaphores usées.*

Jiný hlas: Pokusil jsem se ve svém díle *Bílá mytologie* dokázat, že pro Hegela byly metafory živé i mrtvé, tedy už metafory přežilé třeba.

Jiný hlas: *Et alors Ricoeur me reproche d'avoir suivi Hegel sur ce terrain là, ce que je n'ai pas fait.*

Jiný hlas: Ricoeur mi vyčítá, že tady následuji Hegela, což není pravda.

Jiný hlas: *Alors pour entrer dans le détail des textes, là il faudrait voir de près, il faudrait voir les textes, c'est difficile à faire ici.*

Jiný hlas: Samozřejmě museli bychom ty texty probrat detailně, což zde není možné.

Hejdánek: Jsou ještě dvě slova, která jsou si velice blízká: symbol a metafora. Ve vaší koncepci, jaký je vztah metafory a symbolu?

Jiný hlas: *Il y a deux mots qui sont très proches, le symbole et la métaphore. Dans votre conception, quel est le rapport entre la métaphore et le symbole?*

Jiný hlas: *Alors évidemment ça dépend beaucoup du contexte terminologique dans lequel on se place, n'est-ce pas.*

Jiný hlas: Tady to závisí velice na terminologickém kontextu, v kterém se ta věc pojednává.

Jiný hlas: *Si on se réfère à un contexte ou hégélien ou saussurien, Ferdinand de Saussure, le symbole est*

*très proche de la métaphore.*

Jiný hlas: Jestliže se to odehrává v kontextu hegelovském nebo saussurovském, Ferdinand de Saussure, je symbol velice blízko metafoře.

Jiný hlas: *Parce que le symbole c'est ce qui garde un rapport de ressemblance naturelle et non arbitraire.*

Jiný hlas: Neboť symbol je to, co zachovává vztah přirozené podobnosti a není libovolný.

Jiný hlas: *Alors à ce moment là, par exemple pour Hegel comme pour Saussure, le symbole s'oppose au signe.*

Jiný hlas: Podle Hegela jako pro Saussura symbol je jaksi něco jiného než znak.

Jiný hlas: *Comme ce qui a une analogie naturelle à ce qui est arbitraire.*

Jiný hlas: Jako vztah analogie přirozené k tomu, co je libovolné.

Jiný hlas: *Par exemple si je dis que la balance est le symbole de la justice, c'est parce qu'il y a un rapport de ressemblance, je pense, entre la justice et la balance. Ça c'est un symbole.*

Jiný hlas: Například když řeknu, že váhy jsou symbolem spravedlnosti, je to proto, že je tam vztah podobnosti mezi spravedlností a váhou. To je symbol.

Jiný hlas: *Tandis que si j'écris „A“ comme ça, pour dire „a“, c'est un signe arbitraire, ce n'est pas un symbole, c'est le signe.*

Jiný hlas: Jestliže namaluji „A“ takto, tak to není symbol, nýbrž je to znak. Libovolný.

Jiný hlas: *Alors dans ce contexte là, le symbole est très proche de la métaphore.*

Jiný hlas: V tomto kontextu je tedy symbol blízko metafoře.

Jiný hlas: *Par exemple il y a un texte de Kant dans „La critique du jugement“, la troisième critique, „Kritik der Urteilkraft“, dans lequel au passage, c'est le paragraphe 49 je crois, ou 59 je ne sais pas, où Kant dit que les concepts philosophiques peuvent avoir une apparence symbolique ou métaphorique.*

Jiný hlas: Existuje text u Kanta v Kritice soudnosti, ve 49. nebo 59. paragrafu, kde Kant říká, že filosofické pojmy mohou vypadat jako symbolické nebo metaforické.

Jiný hlas: *Quand je dis par exemple je parle d'un fondement ou bien d'une conséquence, le mot allemand c'est „Abfolge“, qui découle de quelque chose, il y a une métaphore ou un symbol.*

Jiný hlas: Když mluvím třeba o základu nebo o důsledku, který vyplývá z něčeho, tam je metafora nebo symbol.

Jiný hlas: *Ça ce sont à la fois des symboles et des métaphores, c'est les deux. Je ne sais pas si j'ai répondu à la question.*

Jiný hlas: To jsou symboly a zároveň metafory, to obojí. Nevím, jestli jsem odpověděl na otázku.

Jiný hlas: *Quelques fois, quelques fois on a l'impression qu'un concept philosophique reste métaphorique à cause d'une étymologie qui elle n'est plus du tout active, n'est-ce pas ?*

Jiný hlas: Někdy máme dojem, že určitý filosofický koncept zůstává metaforický díky své etymologii, která ovšem už není činná.

Jiný hlas: *On ne pense pas, quand on dit „Begriff“, dit Hegel lui-même, on ne pense plus au „Greifen“, n'est-ce pas ?*

Jiný hlas: Když se řekne Begriff, už neuvažujeme o Greifen.

Jiný hlas: *Et c'est là que Hegel dit „ce sont des métaphores usées“, des métaphores qui ne servent plus à rien parce que le concept est devenu intellectuel, chose de pensée si vous voulez, et il a effacé la référence sensible au „Greifen“, n'est-ce pas ?*

Jiný hlas: Tam pak Hegel říká, že jsou to metafory už vyžilé, protože ten koncept už se stal intelektuálním a smazal ten smyslový vztah ke Greifen.

Jiný hlas: *Et donc le concept de ce point de vue là, ce serait l'effacement de la métaphore ou la mort de la métaphore.*

Jiný hlas: A ten koncept z tohoto pohledu znamená smazání metafory nebo smrt metafory.

Jiný hlas: Metafora není pouze to, co se vznášá nad... je tam jakési smyslové jádro, jak o tom mluví interpret Paul Ricoeur, že východisko je v jediném, tělesném smyslu, je to jakési metaforické vyjádření

našeho vztahu k světu. Ta metafora není pouze toto, může už být oprostěna od něčeho.

Jiný hlas: *Donc la métaphore ce n'est pas seulement un instrument, un véhicule pour véhiculer quelque chose, mais c'est une pensée poétique, c'est une façon d'être.*

Jiný hlas: Takže metafora není jenom tenhle nástroj, ale je to jakési básnické myšlení, je to způsob bytí.

Jiný hlas: *Une façon d'être, de l'être, qui se rapporte vers quelque chose.*

Jiný hlas: Je to způsob bytí, bytí, které se vztahuje k něčemu. V tomto smyslu interpretujete i Ricoeura? Je tam jakýsi původní smysl v zastoupení té úrovně přiblížení.

Jiný hlas: *Oui, et j'ai l'impression... si c'est possible je vous enverrai un petit texte où j'essaie de dialoguer avec Ricoeur, parce que là je n'arrive pas... c'est très difficile.*

Jiný hlas: A schází mi tohle. Jestli je to možné, pošlu vám text, kde se pokouším s Ricoeurem vést dialog, tady se mi to těžko daří tu jemnost rozdílu vyjádřit. Ještě k Ricoeurovi se dá říct, o strukturalismu, že strukturalismus znamená smrt subjektu.

Jiný hlas: *Moi je ne suis pas structuraliste. Et d'après Ricoeur, il y a un sujet qui est vivant et qui est responsable.*

Jiný hlas: Derrida v podstatě není strukturalista. Podle Ricoeura existuje subjekt, který je živý a který je odpovědný.

Jiný hlas: *Je crois que le risque évidemment de ce que j'appelle la déconstruction, c'est-à-dire...*

Jiný hlas: To slavné slovo dekonstrukce se konečně ozvalo z těchto úst, byli jsme na něj upozorněni už panem profesorem Brunetem jako na takový neologismus. Je to demontáž, ale není to jenom demontáž.

Jiný hlas: *Ce n'est pas simplement un démontage négatif, ce n'est pas une critique, c'est aussi affirmatif. Mais Ricoeur a raison de penser que le point de vue structuraliste ou le point de vue déconstructif risque de neutraliser le sujet, l'éthique, la responsabilité. Alors je crois que ce risque existe, mais ça ne veut pas dire que toute démarche déconstructrice doit devenir irresponsable, immorale ou inconsciente. Ce que je cherche à faire, c'est de penser une responsabilité qui soit néanmoins à la mesure de la déconstruction, qui ne soit pas naïve par rapport à la déconstruction. D'arriver à une nouvelle forme de responsabilité, une nouvelle définition de la responsabilité, qui serait à l'avenir morale, politique ou autre. Mais je reconnais que c'est très difficile et que le risque est grand.*

Jiný hlas: Není to negativní demontáž jenom, je to také potvrzující. Ale má pravdu Ricoeur v tom, že strukturalistický nebo ten dekonstruktivní přístup riskuje, že se neutralizuje subjekt, etika, odpovědnost. Já si myslím, že to je skutečné riziko, ale to neznamená, že všechny dekonstruktivní postupy se musí stát nezodpovědné, nemorální, v nevědomé a neodpovědné. Já se pokouším uvažovat o odpovědnosti, která by byla nicméně přiměřená té dekonstrukci, ne naivní. Dojít k nové formě, k nové definici odpovědnosti, která by byla na výši morální, politické nebo jiné. Ale uznávám, že to je velice nebezpečné a riziko je velké.

Jiný hlas: *Mais inversement, si on ne traverse pas la nécessité de la déconstruction, on peut en rester à des définitions encore métaphysiques ou naïves du sujet, notamment en ne tenant pas compte de la psychanalyse, ou même de l'apport de Heidegger, parce que pour Heidegger non plus le „Dasein“ n'est pas le sujet, n'est pas le moi, etc. Et pourtant Heidegger c'est un penseur de la responsabilité. Il y a une pensée de la „Verantwortung“ chez Heidegger. Mais c'est très difficile et très risqué, oui.*

Jiný hlas: Ale naopak, jestliže člověk tuhle nutnost dekonstrukce nepodstoupí, pak zase tady riskuje, že zůstane u naivních nebo metafyzických definic subjektu. Vynecháme psychoanalýzu či jiné věci, tím pádem vůbec nevezme v potaz třeba Heideggerův přínos, u něhož také *Dasein* není subjekt, není to já atd. A přitom Heidegger je také myslitel odpovědnosti, *Verantwortung*, ale riziko je velké.

Hejdánek: Já bych se rád vrátil ještě k tomu pojmu, k důrazu na cestu. Filosofie je pozoruhodná tím, že otevírá alternativu k té tradiční metafyzické koncepci.

*L'accent sur le chemin. La philosophie est intéressante parce qu'elle nous offre une alternative vis-à-vis de la conception traditionnelle métaphysique.*

Tou nejvyšší formou přístupu – což je zase slovo pro cestu, a to jenom do uvozovek – ke skutečnosti...

*La forme la plus haute, l'accès – c'est un autre mot pour le chemin – pour un accès vers la réalité. je theoria, je vidění, nazírání.*

Jiný hlas:

*Et la théorie, theorein. C'est là qu'on voit un rapport entre le theorein, c'est-à-dire le voir, et la méthode.*

Hejdánek:

Pro cestu je podstatné, že je něco napřed a něco potom.

Jiný hlas:

*L'essentiel pour le chemin c'est qu'il y a quelque chose avant et après.*

Hejdánek:

To je v tom čas.

Jiný hlas:

*Donc il y a le temps.*

Hejdánek:

V tom ideálu *theoria, theorein*, je viděno všechno najednou, jak to je.

Jiný hlas:

*Dans l'idéal de la théorie, theorein, il y a la revendication de voir tout en même temps, en bloc.*

Hejdánek:

Proto chci vzít vážně, co to znamená cesta. Představuje skutečně takové odrazení pro tu alternativu, která chce vzít cestu vážně.

Jiný hlas:

*C'est pourquoi je veux prendre sérieusement ce que veut dire le chemin. C'est le point de départ pour cette alternative qui veut dire le chemin, c'est le point de départ.*

Jiný hlas:

Já bych se v této souvislosti chtěl zeptat, v jakém smyslu lze pracovat s tím obrazem, metaforou cesty, v jakém vztahu to je možné k tomu, jak třeba se pracuje v té staré izraelské a potom v určitých formách křesťanské tradice s nasloucháním.

Jiný hlas:

*Ma question c'est que dans quel sens on peut travailler avec la métaphore du chemin, si on peut le mettre en rapport avec le procédé qu'on fait en ancien Israël par exemple, dans la tradition chrétienne, le concept d'écoute, le concept d'écoute.*

Jiný hlas:

Kde také samozřejmě patří k podstatě slova v této tradici, že to je řeč, která má svůj začátek a průběh a konec, tedy v sobě má čas.

Jiný hlas:

*Où ça appartient à l'essence de la parole dans cette tradition, la parole est quelque chose qui a le commencement et la fin, donc il y a le temps.*

Jiný hlas:

A nakolik je tady možnost vidět to společné v pojetí události, v níž je samozřejmě ten čas nějak pojat a která je schopna v sobě zahrnout jak tu cestu, která je událostí, poněvadž je to kráčení, a zároveň řeč ve smyslu promluvy, která je také událostí.

Jiný hlas:

*Est-il possible de voir dans quelle mesure on peut voir le commun de la conception de l'événement où le temps est bien sûr quelque chose qui implique le temps. L'événement qui peut impliquer le chemin, parce que le chemin c'est la marche, et en même temps la parole dans le sens de la promluva, de la parole comme événement.*

Jiný hlas:

Je to určitý pokus, jak zavést ještě víc a ještě hlouběji to myšlení časové, časovost a chápání času do filosofie. Prohloubení toho pojetí filosofického myšlení jako události, jako cesty atd.

Jiný hlas:

*Il me semble que c'est une tentative comment introduire dans la philosophie le temps... c'était už dříve v filosofii, ale je to approfondissement de ce concept de pensée de la philosophie comme événement, comme chemin, etc.*

Jiný hlas:

*Évidemment, pour répondre à votre question, il faut faire porter l'accent sur le concept de temps, savoir comment on conçoit le temps. Parce que la méthodologie métaphysique de Descartes à Hegel par exemple, est aussi une certaine interprétation du temps. Par exemple pour Descartes, justement, la pensée de la méthode suppose que le temps est fait d'instants, et que le passage d'un instant à l'autre est toujours problématique, et c'est finalement Dieu lui-même qui garantit par la création continuée le passage d'un instant à l'autre.*

Jiný hlas:

Samozřejmě, aby bylo možno odpovědět na tvou otázku, musíme dát důraz na ten koncept času. Jak se pojímá čas. Poněvadž metafyzická metodologie od Descarta k Hegelovi je také jakýmsi výkladem času. Například Descartesovo myšlení předpokládá, že čas sestává z okamžiků, a že přechod z jednoho okamžiku k druhému je vždycky problematický. A pouze Bůh svou *creatio continua*, nepřetržitým tvořením, umožňuje přechod od jednoho okamžiku k druhému.

Jiný hlas:

*On peut dire aussi qu'il y a une théologie du temps chez Hegel. Alors je suppose que vous vous référez à une autre expérience du temps. Parce que dans le concept méthodologique du temps de Descartes et de Hegel, il n'y a pas de place pour l'événement.*

Jiný hlas:

Tedy u Hegela je teologie času. Vy se odvoláváte na jinou zkušenost. V metodologickém konceptu karteziánsko-hegelovském není místa pro událost.

Jiný hlas:

*Donc vous demandez qu'on puisse penser la parole comme événement, qui ne soit pas encore méthodologisable, c'est-à-dire qui ne soit pas encore pris sur un trajet de règles techniques, etc., qui fasse événement, n'est-ce pas ? Alors cela suppose une autre pensée de la destination.*

Jiný hlas:

Chcete tedy, hovoříte o slovu jako o tom, co událost vytváří a co není metodologizovatelné, co není ovládnutelné technickými pravidly atd., co tvoří událost. To ovšem předpokládá jiné myšlení určenosti, destinace.

Jiný hlas:

*J'appelle destination, par exemple, ce qui oriente un chemin, mais une orientation qui ne soit pas un telos au sens hégélien ou le retour d'un cercle, mais qui soit un rapport à l'autre.*

Jiný hlas:

Jmenuji určeností, destinací to, co orientuje cestu, ale jedná se o orientaci, která není telos v hegelovském smyslu nebo návrat, ten kruhový návrat, ale vztah k něčemu jinému.

Jiný hlas:

*Pour que ma parole fasse événement, il faut qu'elle suive son chemin vers le destinataire, à destination du destinataire, mais le destinataire étant l'autre, c'est-à-dire que je ne peux jamais être sûr que ce que je dis arrive à destination. Et la destination est à la disposition de l'autre.*

Jiný hlas:

Aby moje slovo bylo událostí, či tvořilo událost, je třeba, aby šlo tou cestou k tomu, komu je určeno. Ten, komu je určeno, je někdo jiný. Čili si nemohu být nikdy jist, že to, co říkám, dojde svého určení. A to určení je v dispozici toho druhého.

Jiný hlas:

*Et c'est l'autre qui peut faire d'un chemin de parole un événement. Mais pour qu'il y ait ainsi événement*



*et destination de parole, il faut que la destination ne soit jamais assurée au sens cartésien du terme, qu'elle ne soit jamais méthodiquement maîtrisée. Il ne faut pas qu'elle soit maîtrisable par une technique ou un calcul.*

Jiný hlas:

A to ten druhý může z té cesty slova udělat událost. Teprve ten druhý. Aby to slovo mohlo být událostí, tak ta destinace nemůže být nikdy karteziánsky zvládnutelná. Nemůže být zvládnutelná technikou nebo výpočtem.

Jiný hlas:

*C'est à la condition de cette perte de maîtrise qu'il peut y avoir événement, par chance, dans le rapport à l'autre.*

Jiný hlas:

Teprve za podmínky, že se vzdáme toho ovládání, opanování slova, může dojít k události náhodou ve vztahu k tomu druhému.

Jiný hlas:

*...par la chance que l'autre peut donner à celui qui parle.*

Jiný hlas:

A to sice tou náhodou, ke které dojde tím, že druhý dá tomu slovu šanci.

Jiný hlas:

*Et alors c'est là que je retrouve une pensée de la destination, de la différence comme rapport à l'autre, c'est que c'est une pensée de la destination qui n'est jamais assurée, n'est-ce pas. Un message peut toujours ne pas arriver à destination.*

Jiný hlas:

Tady je to myšlení určení slova, ale určení, které nikdy není jisté a zajištěné. Určité poselství může vždycky nedojít svého určení.

Jiný hlas:

*Et c'est à cette condition qu'il peut y avoir des événements en chemin. Si on était sûr d'avance qu'un message, qu'une parole arrive à destination, il n'y aurait pas d'événement. Il y aurait système, calcul, technique, mais il n'y aurait pas de rapport à l'autre.*

Jiný hlas:

A teprve za této podmínky mohou na té cestě být události. Jestliže předem je jasné, že slovo dochází k určení, pak není událostí. Pak je systém, kalkulace, technika, ale není vztahu k druhému.

Jiný hlas:

*C'est la même chose avec le chemin. Le chemin peut être un chemin seulement si le chemin est mouvement vers quelque chose ou vers quelqu'un, vers quelqu'un d'autre. Sinon ce n'est pas un chemin, c'est peut-être une méthode, mais ce n'est plus un chemin.*

Jiný hlas:

Stejně je tomu tak s cestou. Cesta je možná jenom jako cesta, jestliže je pohybem k něčemu nebo k někomu jinému. Jinak to není cesta. Je to možná metoda, ale pak to není cesta.

Jiný hlas:

*Alors, une chose... avec une seule pré-formulation approximative, je comprendrais ça comme... je le comprends comme un point de vue qui répondrait à Whitehead sans les eternal objects. C'est-à-dire un peu Whitehead... ça me rappelle la conception de Whitehead sans les eternal objects. Eternal objects... sans les objets éternels.*

Jiný hlas:

S velkou jenom... formulováno... chápal bych to jako jakýsi pohled, který by odpovídal Whiteheadovi bez těch *eternal objects*. To mi připomíná Whiteheadovu koncepci bez *eternal objects*. Bez těch věčných objektů.

Jiný hlas:

*Processualisme, mais sans des objets définis, des objets absolus. Sans objet finalement. Sans que l'étant ou l'existant soit objectivé.*

Jiný hlas:

Procesualismus, ale bez objektů definovaných, bez absolutních objektů. Bez objektu koneckonců. Bez toho, aby jsoucí nebo existence byla zpředmětněna.

Jiný hlas:

*Maintenant la grande question est : comment est-il possible qu'un chemin, qu'un événement soit généralement possible sans ces objets, sans ces normes, ces critères définis, donnés, et pourtant comme sens... enfin, comme plein de sens ?*

Jiný hlas:

A teď ta velká otázka je: jak to, že cesta nebo událost je vůbec možná bez těch objektů, bez norem, bez kritérií určených a daných, a přesto jako smysluplná? Přesto jako plná smyslu.

Jiný hlas:

*Où est la source du sens ? C'est la grande question pour cette conception. Il y a des objets, il y a des critères, il y a des sujets, tout cela existe, mais historiquement seulement.*

Jiný hlas:

Kde je pramen, zdroj smyslu? To je ta velká otázka pro tuto koncepci. Tady jsou objekty, jsou kritéria, jsou subjekty, to všechno existuje, ale pouze historicky.

Jiný hlas:

*Je ne sais pas si c'est seulement historique. Il y a aussi de l'histoire, mais le chemin dont nous parlons n'est pas forcément un chemin historique au sens où la philosophie a voulu penser l'histoire, par exemple chez Hegel. Là aussi, c'est une autre histoire, ce n'est pas l'histoire pensée de manière téléologique, ordonnée, etc.*

Jiný hlas:

Já nevím, jestli se dá říci opravdu jenom historicky. Je tam také historie, ale ta cesta, o které mluvíme, není nutně cesta historická v tom smyslu, jak filosofie chtěla myslet historii, třeba u Hegela. Je to, dejme tomu, jiná historie, není to míněno ve smyslu teleologickém, uspořádaném.

Jiný hlas:

*Je ne sais pas quelle est la source du sens, mais la source du sens ne peut pas avoir de sens. Et c'est là que l'événement... enfin ce qui fait qu'un événement est événement n'a pas de sens. L'événement peut avoir du sens, mais ce qui fait qu'un événement est événement, ça n'a pas de sens.*

Jiný hlas:

Nevím, jaký je zdroj smyslu, ale zdroj smyslu nemůže mít smysl. A tady to, co z události dělá událost, to smysl nemá. Událost sama může mít smysl.

Jiný hlas:

*J'ai essayé tellement... je suis comme vous très préoccupé par l'événement. Et j'ai essayé dans d'autres textes de penser ce qui se passe quand on dit "viens". Quand on dit "viens", "viens" n'est ni dit avec une certaine intonation, ce n'est ni un ordre, ni un désir, ni une prière, mais on appelle, c'est l'événement qu'on dit "viens", à l'autre ou à l'événement on dit "viens".*

Jiný hlas:

Já jsem tak jako vy velice zaměstnán úvahou o události. A zkusil jsem v jiných textech promyslet to, co se děje, když člověk říká „přijď“, viens. Když člověk říká „přijď“, tak to není ani příkaz, ani přání, ani prosba. Ale člověk přivolává událost. Tomu druhému nebo události říká „přijď“.

Jiný hlas:

*Et peut-être qu'il s'agit de penser l'événement à partir du "viens", c'est-à-dire d'un appel. On dit "viens" à l'événement. Mais ce n'est pas un sujet qui dit "viens" à un autre sujet. C'est avant la pensée du sujet et de l'objet qu'il y a un "viens".*

Jiný hlas:

A že jde o to myslet událost na základě toho „přijď“, tedy jakési výzvy. Člověk vyzývá událost, aby přišla. Ale není to subjekt, který jinému subjektu říká „přijď“. Ještě před myšlením subjektu a objektu je nějaké „přijď“.

Jiný hlas:

*Et alors j'ai essayé de mettre ça en rapport avec des textes de l'Apocalypse de Jean où il y a aussi un "viens".*

Jiný hlas:

To jsem se pokusil uvést do kontextu s texty *Zjevení Janova*, kde je také ono „přijď“.

Jiný hlas:

*Bon, ce sont des textes très difficiles, évidemment, mais j'essaie de penser la venue de l'événement... puisque "événement" veut dire "venir"... la venue de l'événement à partir du "viens" plutôt que le contraire, plutôt que de penser le sens de "viens" à partir de l'événement. Mais le "viens" n'a pas de sens. "Viens", ça ne veut rien dire, ça ne désigne pas un objet, ça ne veut rien dire. Mais c'est ça qui appelle l'événement. Ça veut dire : fais un pas, mets-toi en chemin, arrive. Et l'événement est ce qui arrive d'une certaine façon.*

Jiný hlas:

Jsou to texty velmi obtížné, ovšem. Ale zkusil jsem myslet příchod události – protože událost, événement, je tedy od *venir* – zkusil jsem myslet příchod události na základě toho „přijď“, a ne naopak, tedy myslet smysl „přijď“ na základě události. Ale „přijď“ nemá smysl. „Přijď“ neznamená nic, neoznačuje to žádný objekt, neznamená to nic. A přesto toto přivolává událost. To znamená: udělej krok, vydej se na cestu, přijď. A událost je to, co přichází, vlastně v jistém smyslu.

Jiný hlas:

*Le texte sur l'Apocalypse, oui, il est déjà publié. J'essaierai de vous l'envoyer personnellement. C'est pris dans un volume... je n'ai pas osé l'apporter car c'est un volume d'un colloque qui s'est fait autour de moi, alors il y a un texte de moi et beaucoup de textes sur moi. Mais je note et je vous enverrai le retrait de la métaphore et puis l'Apocalypse.*

Jiný hlas:

Ten text o *Zjevení Janově* už vyšel. Já se pokusím vám ho poslat osobně. Vyšlo to ve sborníku z kolokvia, které se konalo o mně, tam je jeden text ode mě a pak mnoho textů o mně. Ale já si to poznamenám a pošlu vám ten o té metafoře a pak o tom *Zjevení Janově*.

Jiný hlas:

*Évidemment, quand je dis la pensée est chemin, když říkám, že myšlení je cesta, comme ça n'est pas une métaphore, je ne me réfère plus simplement au chemin, není to metafora, jaksi neodvolávám se na nějakou cestu, où on peut diriger le volant. Mais ça veut dire, par exemple, que je ne sais pas où je vais. kde se dá řídit volantem. Ale znamená to například, že nevím, kam jdu. Je sais que je suis en chemin parce que je ne sais pas où je vais. Que j'aimerais bien le savoir, mais que je ne le sais pas. Et c'est parce que je ne le sais pas... Si je savais où je vais, je ne serais pas chemin, j'aurais la carte, je serais déjà arrivé. Víím, že jsem na cestě, protože nevím, kam jdu. Rád bych to věděl, ale nevím to. A je to proto, že to nevím. Kdybych věděl, kam jdu, nebyla by to cesta, byla by to mapa a v podstatě vlastně už bych došel. Mais là où il n'y a pas de carte, il y a quelque chose comme le chemin. Alors, ça ne veut pas dire que je conduise ma vie sans règle, tam, kde mapy nejsou, je něco jako cesta. Neznamená to, že svůj život jaksi řídím a vedu bez pravidel, mais au fond, au fond, je ne sais pas où est le sens de ce chemin. Et je sais qu'il ne peut me venir que de l'Autre. ale v podstatě opravdu nevím, kde je smysl té cesty. A víím, že ten smysl ke mně může přijít odjinud, od jiného.*

Hejdánek:

Ovšem pak bych souhlasil, když Bochenski říká, že u setkání opravdového filosofa, tak se přitahují filosofové, ten filosof je v něm jako [nesrozumitelné] přitahován, a k tomu jsem se chtěl zeptat. *Il faut vous mettre... Monsieur le professeur Bochenski avait exprimé que... rencontrer un philosophe authentique,*

*je voudrais attirer par la philosophie, mais je dois dire que...*

--- (1981-12-28 Jacques Derrida (2) [LVH274VA]\_Kaz a\_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: Le chemin de mourir. Filosofie pro mě je v *état moribund*. Ano, je ve stavu umírání. Je ve stavu umírání. Totiž, jak se říká, prostě že umírá, ano, že je ve stavu prostě sbírání. Jestli je tedy *être en France... le chemin de mourir...* Ta filosofie, která je v *état de mourant, de mourir, v état de mourir...* a pokud reprezentuje filosofii živou... váš profesor, který v mé skupině pro filosofickou publikaci v Holandsku vyjádřil, že ve Francii je tato situace... V čele této skupiny je úsilí o proniknutí filosofií do každodenního života.

A moje otázka je následující. Chci říci, že bych chtěl vědět, v čem spočívá tato krize filosofie, která se mi právě zdá, že tato filosofie nemůže být použita v běžném životě. *Savoir*, a ještě tedy já potřebuji nejdřív žít a umírat, a potom filosofovat, což řekl jeden Francouz... *le chemin de philosopher, mais de vivre et aussi de mourir*. Ano, já potřebuji hledat pravdu. Pravda je pro mě koncept vrcholný. A jak říká kolega Ladislav, je to cesta pravdy, jak vyjádřil Ježíš Kristus, cesta pravdy a života. Podání Riegrovo cesta k pravdě. V naší společnosti, která je bez svobody, kde filosofie neexistuje.

Souhlasím. Moje otázka je: kde se nachází vaše cesta k pravdě? Bergson říkal, že intuice vede k absolutnu. Kde je ta vaše cesta, která vede k věčnému, k absolutnímu? A váš bod jistoty? Ten váš pevný bod, bod jistoty, kde ho máte?

Existují účinky bodu jistoty. Proto jsem tady, například, nebo proč ve Francii bojuji za určité věci atd. Mohl bych vám dělat prohlášení o angažovanosti, jistotě. Pravda mě také zajímá a řada dalších podobných věcí. Ale protože musíme jít rychle, vy se mě ptáte: na konci všech konců, kam jdete? A já preferuji čestnost před nečestností. Poctivě vám odpovídám: nevím. Můžete z toho vyvodit, že preferuji poctivou odpověď před nepoctivou, a že je zde mezi námi alespoň toto morální dorozumění.

Já jsem si dělal poznámky o krizi filosofie a v tom hledáte, jestli on souhlasí s tím, že filosof má být integrální, že má tedy filosofie být a zároveň být ve společnosti, zároveň v osobním životě, jestli máte taky tento bod.

To je zajímavé. Chtěl bych se vrátit k otázce: je zde krize filosofie? Krize filosofie je podle vašeho názoru i krizí lidskou. Potřebujeme, aby filosof byl člověkem, filosofem a opravdu člověkem. Když je filosof jen specialista bez moderního života, je tam filosof, nebo není? Já s vámi souhlasím, že protože je krize lidství atd., potřebujeme živé filosofy. Ale to je další důvod k tomu, aby živý filosof plně přijal svou odpovědnost a šel tak daleko, jak je to jen možné, v kritické interpretaci, dekonstruktivní atd. Filosof musí být co nejméně náměsíčný. Je-li nějaká odpovědnost filosofická, je v tomhle. K tomu se odvolávám, i když říkám „nevím“. Není to skeptická dezerce. Protože například pro mě vědění a myšlení není totéž.

Sokratik.

Ještě jednu otázku, prosím. Trošku jsem četl vaše texty a vy protestujete proti... nevím jak to říct, odsuzujete absolutní normy a tak podobně. Lze to pochopit jako protest proti objektivizaci norem, nebo jako opozici nebo negaci norem jako takových?

Ne, to není odsouzení objektivit norem. Není to protest ani kritika. Je to pokus promyslet podmínku možnosti norem atd., a myslet něco, co v těch normách není promyšleno. Nejde o to postavit se proti vědě, morálce, technice. Nýbrž myslet za to a odtamtud, udělat, jak říká Heidegger, *Schritt zurück*, krok zpět, abychom promysleli, jak [nesrozumitelné] si jít za to a odtamtud to promyslet.

Jiný hlas: V tuto chvíli děláme normální přestávku? Pan profesor nás musí nejpozději v půl sedmé opustit. Čili se dohodneme na deset minut?

*J'ai peur, j'aurais pas dû dire aux amis de venir me chercher à huit heures et demie, mais je ne peux pas...* Maximálně deset minut. Takže...

*Ce n'est pas de ma faute.* Možná, že to je mimo...

Hejdánek: Je to tak, mimo moji vůli.

Jiný hlas: *Mais si certains d'entre vous ont...* [nesrozumitelné] Jak je to možné, pan profesor je tady ještě *jusqu'à mercredi matin*, až do středy do rána, takže zítra by se mohl třeba někde s někým sejít.

*Demain matin? C'est Eliade, certains obstacles parce que les gens travaillent.*

*Ou alors l'après-midi? Fin d'après-midi? À trois ou quatre heures.*

*Trois-quatre heures c'est un peu tôt, parce que je dois être avec... un petit peu plus tard alors. Peut-être vers cinq heures, cinq heures et demie?*

Hejdánek: To už by bylo moc, ta debata. To už si dáme v rozhovoru zítra, ty dotazy po páté, jo? Tak v půl šesté někde tady.

Jiný hlas: *Et où alors? Ici? D'accord, alors on dit quoi, cinq heures et demie?*

Hejdánek: V pět.

Jiný hlas: *Cinq heures? Cinq heures et demie?*

Hejdánek: Půl šesté.

Jiný hlas: *D'accord. Vous m'excuserez si je dois partir, ale... omlouvám se, že musím odejít, ale je vous remercie beaucoup. Mais je vous remercie. [nesrozumitelné v francouzštině] J'espère aussi. J'espère aussi. En tout cas, c'est un stimulus de vous avoir lu.*

Hejdánek: Jak jsi říkal, že je to podnět k tomu, abychom to četli, také jednoduchý, *si facile de comprendre votre texte.*

Jiný hlas: *Là c'est on a fait l'expérience de choses plus pauvres mais plus vives. La parole vivante contre l'écriture. Je pense pas seulement un stimulus, mais ça fait de la matière. [nesrozumitelné]*

Hejdánek: Díky moc.

Jiný hlas: *Et ils s'intéressent pour le texte sur la métaphore? Oui, oui, oui, il faudra m'indiquer comment.*

--- (1981-12-28 Jacques Derrida (2) [LVH274VA]\_Kaz b\_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: *Le chemin de mourir. Mort, mais non le court... le cours de la philosophie pour moi est en état de mourir. Oui, c'est vrai, mourir est... est en état de mourir, mourir.*

Jiný hlas: Totiž jak říkal ten... Prostě že umírá, jo? Jako ano, že je ve stavu prostě jako sbírání, jo? A jestli je tedy... être ou à France... le chemin de mourir... dělat filosofii, která je en état de mourir... de mourir... prostě en état de mourir... a jestli jste reprezentant de la philosophie vive...

Jiný hlas: *Oui, votre... votre profesorat... de groupe de recherche pour les applications philosophiques... qui est vrai, oui, voilà, oui... c'est vraiment exprimer qu'en France, dans cette situation, en état de mourir, cette groupe est l'effort pour... pour pénétrer avec la philosophie dans la vie quotidienne. Et ma question est la suivante.*

Jiný hlas: Jo. Chtěl jsem jako říct, že bych chtěl vědět, kde vlastně je tedy ta krize filosofie, že se mi právě jako zdá, že tato filosofie nemůže tedy být použitelná tedy do běžného života. *Pour savoir... Takže tedy já potřebuju nejdřív žít a umírat a pak třeba filosofovat, což řekl tedy jeden... pas seulement de philosopher, mais de vivre et aussi de mourir. Oui, j'ai besoin de chercher la vérité. La vérité est pour moi le concept chef-d'œuvre.*

Jiný hlas: Pravda je koncept vrcholový.

Jiný hlas: *Oui, et comme dit Ladislav Hejdánek, cette recherche de la vérité, comme a exprimé Jésus-Christ, oui, chemin de la vérité, comme... chemin large, oui, dans notre société, oui, dans ce temps de crise politique, dans notre société qui est sans crise, oui, de la philosophie...*

Jiný hlas: Cesta pravdy v podání Ježíšově, cesta široká a v naší společnosti v téhle proměně společnosti bez svobody, kde filosofie neexistuje.

Jiný hlas: *Je suis d'accord. Ma question est : Où se trouve votre chemin vers la vérité ? Bergson a exprimé que l'intuition mène vers l'absolu. Oui, pour vous, quel est ce chemin qui mène vers la vérité éternelle ou l'absolu ? Et votre point de certitude, votre... vous n'avez pas... votre point de certitude, où est-ce qu'on le trouve ?*

Jiný hlas: Souhlasím. Moje otázka je: Kde je vaše cesta k pravdě? Bergson říkal, že intuice vede k absolutnu. Kde je ta vaše cesta, která vede tedy k věčnému, k absolutnímu? A váš jaksí ten bod, ten váš pevný bod, ten bod jistoty, kde ho máte?

Jiný hlas: *Il y a des effets de points de certitude, c'est pourquoi je suis là par exemple, ou pourquoi en*

*France je me bats pour un certain nombre de choses et cetera et cetera. Je pourrais vous faire des déclarations de certitude, d'engagement et cetera et cetera.*

Jiný hlas: Má to jakési body jistoty nebo angažovanosti, proto jsem tady.

Jiný hlas: *La vérité, la vérité m'intéresse aussi.*

Jiný hlas: Pravda mě tady zajímá také.

Jiný hlas: *Et un certain nombre d'autres choses semblables. Mais puisqu'il faut aller vite ici, si vous me dites à la fin des fins, où est-ce que vous allez ? Alors honnêtement, honnêtement, et je préfère l'honnêteté à la non-honnêteté, honnêtement, je vous dis : je ne sais pas. Alors vous pouvez en conclure que je préfère une réponse honnête à une réponse pas honnête, et qu'il y a là au moins un contrat moral entre nous.*

Jiný hlas: A jaksi určité věci jí podobné. Ale protože musíme jít rychle, když mi říkáte nakonec, co je ten konec, jaksi protože mám raději čestnost než nečestnost, odpovídám čestně: nevím. A že tedy mezi námi máme alespoň to morální dorozumění.

Jiný hlas: *Bien sûr.*

Jiný hlas: Já jsem se jako chtěl ještě na něco zeptat ohledně té krize filosofie, on s tím souhlasí, že filosof má být bytostí integrální, že tedy má v té filosofii být a zároveň tedy ve společnosti, zároveň v té jistotě, to by mě tedy zajímalo. Jestli má také ten pevný bod.

Jiný hlas: No, to je dobrý, jo. No.

Jiný hlas: *Juste pour dire, il y a la crise de la philosophie. La crise de la philosophie est à votre avis aussi la crise humaine. On a besoin que le philosophe est l'homme, l'homme...*

Jiný hlas: *Filosof má být člověkem.*

Jiný hlas: *...quand le philosophe est seulement le spécialiste sans la vie contemporaine, il n'y a pas de philosophe...*

Jiný hlas: *Není filosofem.*

Jiný hlas: *...il n'y a pas de philosophie. Je suis d'accord avec vous qu'il faut, parce qu'il y a crise de l'humanité et cetera et cetera, on a besoin de philosophie et de philosophes vivants.*

Jiný hlas: Protože je krize, potřebujeme živých filosofů.

Jiný hlas: *Mais c'est une raison supplémentaire pour que ce philosophe vivant assume pleinement sa responsabilité, et aille aussi loin que possible dans l'interprétation critique, déconstructive et cetera et cetera. Qu'il soit le moins, le moins naïf et le moins... pas traditionnel, mais le moins somnambule possible, n'est-ce pas ?*

Jiný hlas: Ale to je další důvod k tomu, aby filosof jaksi vzal na sebe plně svou odpovědnost, šel tak daleko, jak jen je možné, v interpretaci kritické, dekonstruktivní. Filosof musí být také co nejméně náměsíčný.

Jiný hlas: *Et ça, s'il y a une responsabilité philosophique, elle est là.*

Jiný hlas: A je-li jaksi nějaká odpovědnost filosofická, je v tomhle.

Jiný hlas: *C'est à celle-là que je me réfère, même quand je dis „je ne sais pas“. Ce n'est pas du tout une démission, ce n'est pas une démission sceptique ou démission... C'est que par exemple, pour moi, le savoir et la pensée, ce n'est pas la même chose.*

Jiný hlas: Když říkám „nevím“, tak to není jaksi dezerce. Protože například pro mě vědění a myšlení není totéž.

Jiný hlas: *Question encore s'il vous plaît... Comme j'ai lu un peu dans vos textes... vous protestez, vous dénoncez les normes absolues ou comme ça... est-ce qu'on peut le comprendre comme protestation contre l'objectivation des normes ou critères, comme une opposition, comme une négation des normes comme telles ?*

Jiný hlas: Já bych se chtěl ještě na něco zeptat. Trochu jsem četl vaše texty a vy protestujete proti absolutním normám. Lze to pochopit jako protest proti objektivaci norem nebo kritérií, nebo jako opozici, jako negaci norem jako takových?

Jiný hlas: *Non, ce n'est pas une dénonciation de l'objectivité des normes. Ce n'est pas une protestation, ce n'est pas une critique. C'est une tentative pour penser la condition de possibilité de l'objet, des normes, et cetera. Et de penser quelque chose qui n'est pas pensé dans ces normes. Il ne s'agit pas simplement de s'opposer à cela. Il ne s'agit pas de s'opposer à la science, à la technique, à la morale, et cetera. Mais de penser en deçà, de faire comme dit Heidegger, un „Schritt zurück“, n'est-ce pas ? De faire un pas en arrière pour penser comment vivre au-delà de tout cela.*

Jiný hlas: *Není to protest proti objektivitě norem. Je to pokus promyslet podmínku možnosti norem a promyslet něco, co v těch normách jaksi myšleno není. Nejde o to postavit se proti vědě, proti morálce, proti technice, nýbrž, jak říká Heidegger, „krok zpět“, udělat krok zpět a promýšlet, jak žít za tím a o tamtom.*

Jiný hlas: *Ted' si uděláme normální přestávku, interval. Ono pan profesor Hejdánek musí nejspíše v osm nás opustit. Ano. Je, j'ai peur, je n'aurais pas dû dire... Maximálně deset minut. Takže... Prostě je to mimo moji vůli. Jak se je možné, pan profesor je tady ještě? Vstáváme brzy, tak v šest hodin ráno, takže zítra by se mohl třeba někde s někým sejít. Zítra ráno. Il y a des certains obstacles parce que les gens travaillent. Ou alors après le midi. Après-midi, enfin fin d'après-midi, vers cinq heures, cinq heures et demie. Tak později, kolem páté, půl šesté. Páté, půl šesté. Tak sraz v klubu Mosta a to ještě si dáme rozhovor zítra, v pět nebo po páté. Určitě v půl šesté. Et où alors? Ici? D'accord, alors on dit quoi? Cinq heures et demie?*

Hejdánek: *Vous m'excusez si je dois partir.*

Jiný hlas: *Pan profesor se omlouvá, že musí odejít, ale...*

Hejdánek: *Moi, je vous remercie. J'espère que c'est la première fois, mais pas la dernière fois.*

Jiný hlas: *J'espère aussi. En tout cas, c'est un stimulus pour nous de lire vos écrits d'abord.*

Hejdánek: *Jak se říká, že je to podnět k tomu, abychom to četli také. Jednoduše, c'est facile de comprendre votre texte.*

Jiný hlas: *Là c'est, on a fait l'expérience de choses plus pauvres, mais plus vives.*

Hejdánek: *La parole vivante contre l'écriture.*

Jiný hlas: *Donc ce n'est pas seulement un stimulus, mais ça nous donne le matériel.*

Hejdánek: *A také materiál.*

Jiný hlas: *Qu'est-ce qu'il a dit? Les intérêts pour le texte sur la discussion sur la métaphore. Oui, oui, oui, sur la métaphore, vous m'indiquerez plus tard.*